

Мирошниченко Валерій Миколайович,

Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053
v.myroshnychenko@kubg.edu.ua

ORCID iD: 0000-0002-5693-6073,

ЗМІСТ НАВЧАННЯ ДЖАЗОВОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО АРТИСТА-ВОКАЛІСТА

Навчання джазової імпровізації вокалістів сприяє, з одного боку, розвитку загальних здібностей (комунікабельності, пам'яті, уважності, координації рухів), з іншого — музично-творчих; допомагає формувати світогляд, естетичний смак, яких набуває студент у процесі навчання у закладах вищої мистецької освіти, а також дає можливість розвиватися далі й в інших галузях.

Особлива увага у змісті навчання джазової імпровізації вокалістів музичної естради приділяється подальшому розвитку індивідуальних імпровізаційних й інтерпретаторських здібностей студентів, повноцінному освоєнню імпровізаційних технологій і принципів їх організації; формуванню в процесі навчання якісних професійних імпровізаційно-ігрових рівнів музикантів-інструменталістів, індивідуального творчого методу в мистецтві імпровізації і інтерпретації джазових стандартів; вивченню в історико-часовому аспекті авторських методів і концепцій визначних імпровізаторів джазу, року, попмузики і змішаних імпровізаційно-фольклорних напрямів з метою творчої переробки і використання у своїй творчості.

Необхідним елементом навчання вокалістів джазової імпровізації є мета, завдання, зміст і методи. Вивчення цих питань має велике значення для визначення спрямованості й характеру артиста-вокаліста, оскільки неправильне розуміння мети і завдань навчання нерідко призводить до негативних результатів в розробці методики підготовки майбутніх фахівців.

Завдання і специфіка змісту навчання джазової імпровізації вокалістів у ЗВО визначаються в трьох основних напрямках: «для чого вчити» (мета навчання), «чому вчити» (зміст навчання), «як вчити» (форми і методи навчання).

Ключові слова: зміст навчання, джазова імпровізація, майбутній артист-вокаліст, творча особистість, мистецька освіта.

Мирошниченко В.Н.

Содержание обучения джазовой импровизации будущего артиста-вокалиста

Обучение джазовой импровизации вокалистов способствует, с одной стороны, развитию общих способностей (коммуникабельности, памяти, внимания, координации движений), с другой — музыкально-творческих, а также помогает формировать мировоззрение, эстетический вкус, которые приобретает студент в процессе обучения в учреждениях высшего художественного образования, дает возможность развиваться дальше и в других отраслях.

Особое внимание в содержании обучения джазовой импровизации вокалистов музыкальной эстрады уделяется дальнейшему развитию индивидуальных импровизационных и интерпретаторских способностей студентов, полноценному освоению импровизационных технологий и принципов их организации; формированию в процессе обучения качественных профессиональных импровизационно-игровых уровней музыкантов инструменталистов, индивидуального творческого метода в искусстве импровизации и интерпретации джазовых стандартів; изучению в историко-временном аспекте авторских методов и концепций импровизаторов джаза, рока, поп-музыки и смешанных импровизационно фольклорных направлений с целью творческой переработки и использования в своем творчестве.

Необходимым элементом обучения вокалистов джазовой импровизации являются: цель, задачи, содержание и методы. Изучение этих вопросов имеет большое значение для определения направленности и характера артиста-вокалиста, поскольку неправильное понимание целей и задач

обучения нередко приводит к негативным результатам в разработке методики подготовки будущих специалистов.

Задачи и специфика содержания обучения джазовой импровизации вокалистов в вузе определяются в трех главных направлениях: «для чего учить» (цель обучения), «чему учить» (содержание обучения), «как учить» (формы и методы обучения).

Ключевые слова: содержание обучения, джазовая импровизация, будущий артист-вокалист, творческая личность, художественное образование.

Valerii Myroshnychenko

Content of Teaching a Future Artist/Vocalist Jazz Improvisation

Teaching vocalists jazz improvisation contributes, on one hand, to developing general skills (sociability, memory, attentiveness, coordination of movements), and on the other, to developing musical and creative abilities, as well as it helps to shape the worldview and aesthetic taste that a student acquires when studying at higher artistic education establishments and provides an opportunity to develop one's abilities further in other areas.

Special attention in the content of teaching vocalists jazz improvisation is paid to further development of individual improvisational and interpretive abilities of students, complete mastering of improvisational techniques and principles of their organization, formation of quality professional improvisational and performing levels of instrumentalists in the course of learning, an individual creative method in the art of improvisation and interpretation of jazz standards, study of signature methods and concepts of outstanding improvisers of jazz, rock, pop music and mixed improvisational and folklore directions in the historical and temporal aspect for the purpose of their creative rendering and use in one's work.

A goal, objectives, content and methods are all necessary elements of teaching vocalists jazz improvisation. The study of these issues is of great importance for determining its direction and nature, since a misunderstanding of the teaching goal and objectives often leads to negative results in the development of methods for training an artist/vocalist.

Objectives and specifics of the content of teaching vocalists jazz improvisation in higher educational establishments are defined in three main areas: "why teach" (teaching goal), "teach what" (teaching content), "how to teach" (teaching forms and methods).

Key words: teaching content, jazz improvisation, future artist/vocalist, creative individual, artistic education.

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021

© Мирошниченко В.М., 2021

Постановка проблеми.

Питання навчання джазової імпровізації майбутніх артистів-вокалістів, особливо визначення змісту навчання в закладах вищої мистецької освіти, досліджені недостатньо. Актуальності набувають проблеми сутності системи саморозвитку та самоосвіти, вдосконалення своїх імпровізаційно-творчих здібностей, виконавської майстерності та композиторських дослідів, що зумовило вибір теми нашого дослідження.

Метою статті є визначення змісту навчання джазової імпровізації майбутнього артиста-вокаліста.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз праць з вищевказаної проблематики засвідчив, що коло наукових інтересів являють проблеми виникнення і становлення джазу (К. Берендт, Д. Колліер, В. Конен, А. Медведєв, Є. Овчинников, Ю. Панасьє, В. Переверзєв, У. Сарджент та ін.); питання теорії та практики навчання джазової імпровізації (Д. Бейкер, І. Бриль, Дж. Мехіган, Дж. Кокер, Ю. Маркін, В. Молотков, Дж. Рассел, О. Степурко, О. Хромушин, Боб Столофф та ін.);

історія джазового виконавства та імпровізації (Є. Барбан, О. Баташов, Б. Гнилов, Ю. Кінус, В. Конен, Д. Лівшиць, А. Одер, С. Фінкельстайн, Л. Фезер, Г. Шуллер та ін.); навчання джазу у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва (Б. Брилін, В. Дряпіка, О. Жаркова, О. Курильченко, Н. Попович, Н. Сродних, О. Хижко та ін.).

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої мети використано теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, систематизація та узагальнення. Проаналізовано мистецько-педагогічну літературу з окресленої проблеми, визначено зміст навчання джазової імпровізації майбутнього артиста-вокаліста.

Виклад основного матеріалу. Вивчення теорії та практики засвідчило, що навчання імпровізації та інтерпретації джазових стандартів багатопланове. Воно передбачає вивчення цілої низки теоретичних знань та набуття практичних вмінь і навичок імпровізаційної, інтерпретаторської майстерності. Тому мета навчання включає часткові цілі, пов'язані з певними предметами, відповідно до яких визначаються і навчальні завдання.

Крім мети зміст навчання джазової імпровізації вокалістів зумовлюється низкою інших факторів, основними з яких є такі.

1. Об'єктивні потреби культури нашого суспільства, рівень розвитку професійного та аматорського мистецтва.
2. Цілі й завдання, поставлені державою перед освітніми закладами, установами культури і мистецтва.
3. Дидактичні вимоги, що впливають з принципів навчання й виховання артистів музичної естради, які враховують їхні можливості (вік, ступінь підготовленості до виконавської творчості, наявність спеціальних здібностей до естрадного та джазового мистецтва, рівень активності й самостійності, специфіку освітнього закладу).

Як зазначають вчені [9], ні самі знання як методологічно орієнтовна основа діяльності, ні безпосередньо знання про способи останньої не забезпечують уміння ними користуватися. Щоб знання перетворилося на вміння або навички, необхідно оволодіти способами діяльності. Цьому сприяє навчальна дисципліна «Джазове сольфеджіо та джазова імпровізація». У процесі її вивчення студенти опановують другий елемент змісту — досвід здійснення вже відомих суспільству способів діяльності як інтелектуального, так і практичного характеру, тобто досвід відтворення відомих способів пізнання дійсності та практичного впливу на неї. Це набуває значущості при розвитку репродуктивного мислення, без якого не може здійснюватися творчий процес.

Як стверджують вчені [6], діяльність людей включає в себе два нерозривно пов'язаних між собою процеси — відтворення і творчість. У ході відтворювальної діяльності люди зазвичай нічого істотного в цей процес не вносять, а лише повторюють те, що склалося в суспільному й особистому досвіді.

Подібне явище спостерігається у навчанні джазової імпровізації вокалістів джазового співу, яка, як і композиція, належить до творчої діяльності. Студенти можуть освоювати навчальний матеріал у тому вигляді, у якому він їм повідомляється, і користуватися тими методами й прийомами музично-пізнавальної і творчої діяльності, якими вони оволоділи на різних етапах освоєння імпровізаційного мистецтва [5].

Аналіз освітніх стандартів трьох поколінь, наукової літератури, навчальних планів і програм підготовки вокалістів естрадно-джазового співу дав змогу виділити в змісті педагогічного процесу три основних напрями професійної діяльності фахівців музичної естради, зафіксовані в Державному освітньому стандарті — музично-виконавська, музично-педагогічна та організаційно-управлінська діяльність. На цій основі було визначено специфіку освітнього процесу професійної підготовки фахівців музичної естради й розроблено освітню

модель навчання джазової імпровізації вокалістів естрадно-джазового співу, що включає три підсистеми: теоретико-аналітичну, музично-виконавську та організаційно-дидактичну.

Теоретико-аналітична підсистема є одним із важливих розділів програми «Джазове сольфеджіо та джазова імпровізація», мета якої — підготувати кваліфікованих фахівців музичної естради, що мають знання з історії естрадно-джазової музики, теорії, гармонії, поліфонії, і допомогти випускникам естрадних відділень стати не тільки високопрофесійними музикантами-виконавцями, керівниками колективів, а й ерудованими діячами сучасної музичної культури, що володіють високим художнім смаком. А провідним завданням стало розширення музичного та загальнокультурного кругозору студентів-вокалістів, розвиток їхнього естетичного смаку і творчих здібностей у процесі вивчення імпровізації та інтерпретації джазових стандартів.

Художньо-виконавська підсистема. У закладі вищої мистецької освіти студенти продовжують поглиблене вивчення мистецтва імпровізації, особливостей стилів і жанрів джазової, рок і попмузики з метою вдосконалення професійної майстерності. Специфіка естрадного та джазового виконавства вимагає від інструменталіста-музиканта, аранжувальника, композитора, керівника ансамблю або оркестру, педагога вміння творчопереконливо і нестандартно переробляти різний тематичний матеріал, розвивати його, висловлювати свою індивідуальність у створенні композицій, аранжувань та імпровізацій.

Опанування курсу базується на знаннях теорії музики, гармонії, поліфонії, аналізу музичних форм, що поєднується з вивченням процесів тематичного і драматургічного розвитку, різноманітності їхніх типів і видів, світової музичної культури й особливо стилів і жанрів джазової, рок і попмузики в історично-часовому розвитку. Так само необхідно знати основи психології творчого мислення і психічної діяльності людини, різні його стани у процесі творчості, типи і види темпераменту; мати розвинену уяву й асоціативну фантазію, поєднувати творчий пошук духовного дослідження з бажанням і вмінням втілювати задумане через реальний звуковий образ, повноцінно розвивати початкову смислову ідею в масштабах композиції. Основа імпровізації — творчий процес, до того ж індивідуальний і складний по суті.

Знання, здобуті на заняттях з імпровізації, практично реалізуються в класах аранжування, інструментування, композиції, ансамблю та оркестру. Студенти на практиці вдосконалюють знання, вміння і навички в мистецтві імпровізації, проявляючи їх в різних формах музикування. Хоча на цих курсах є свої спеціальні завдання, в індивідуальній свідомості студента вивчення зазначених предметів має бути пов'язано єдиною освітньою логікою і творчо взаємодоповнювати одне одного.

Освітній процес на заняттях імпровізації спрямований на реалізацію потенційних творчих можливостей студентів, серед яких нерідко трапляються обдаровані композитори, аранжувальники, виконавці-імпровізатори. Навчальний цикл вивчення і освоєння мистецтва імпровізації складається з двох взаємодоповнювальних форм навчання — лекційно-теоретичної та індивідуально-практичної.

Цільова настанова цієї підсистеми освітньої моделі навчання джазової імпровізації вокалістів музичної естради полягає в тому, щоб підготувати музиканта-виконавця до професійної імпровізаційної творчості, здатного творчо цікаво і правильно переробити заданий музичний матеріал (у композиції, соло, акомпанементі й в ін. видах муз. творчості), виразно і переконливо донести його до слухача, виробити подальшу власну постійну систему само розвитку та самоосвіти, вдосконалювати свої імпровізаційно-творчі здібності, виконавську майстерність, композиторські досліди.

Студент закладу вищої мистецької освіти має знати і вміти використовувати виразальні можливості традиційної й сучасної музичної мови, користуватися різноманітними прийомами і методами розвитку не тільки гармонійної та мелодійної вертикалі й горизонталі, а й застосовувати широкі можливості поліфонізації музичної тканини, розробляти складні прийоми метроритмічної організації в розвитку музичного матеріалу, використовувати великий і різноманітний накопичений досвід пошуку й відбору нових музично-виразальних засобів у музичній творчості композиторів, імпровізаторів, інструменталістів різних країн, різних музичних культур у складному тимчасовому процесі розвитку й синтезу всіляких стилів і напрямків в сучасній музиці, сучасному джазі, рок та попмузиці й не тільки в них.

Слід наголосити на необхідності вокалісту-імпровізатору під час навчання у закладі вищої мистецької освіти не тільки пізнати непрості закони природи формоутворення музичного матеріалу, а й сформуванню почуття художньої міри, освоїти принципи і концепції законів драматургічного розвитку, використовувати різноманітні варіанти принципів конструювання процесів тематичного розвитку тощо. При вивченні, аналізі та узагальненні різноманітного імпровізаційного досвіду, створеного в музичній практиці джазу й розвиненого в різних країнах, в яких джаз набув популярності як вид мистецтва, особливе місце відводиться в програмі вивчення національних композиторських виконавських та імпровізаційно-виконавських шкіл і напрямків, активно розвиваються й удосконалюються в країнах світу. З метою збагачення музичної мови імпровізатора великого значення набуває вивчення особливостей національного фольклору й імпровізаційних технік народних виконавців, національних

музичних культур. Вивчення національних традицій та їх трансформація в сучасній музично-імпровізаційній творчості є необхідною умовою повноцінної професійної музичної освіти вокаліста-імпровізатора в закладі вищої освіти.

Організаційно-дидактична підсистема. У ході вивчення професійного музично-дидактичного модуля студенту належить освоїти широке коло освітніх методик і концепцій з практики навчання імпровізаційного мистецтва, новітні цифрові технології і програми, сформувати довготривалу індивідуальну систему самоосвіти та самовдосконалення в освоєнні мистецтва імпровізації та інтерпретації джазових стандартів, підготувати універсального професійно орієнтованого в різних стилях і напрямках джазової музики вокаліста-імпровізатора з адекватною творчою музично-художньою реакцією, здатного швидко розв'язувати складні художні завдання в різних формах музикування, вивчити тенденції розвитку світового досвіду з мистецтва імпровізаційної гри в стилях і жанрах джазу, року, попмузики і всіляких змішаних стилях. Також необхідні знання основ психології творчого мислення і психічної діяльності людини, різних його станів у процесі творчості, типів і видів темпераменту, розвинена уява й асоціативна фантазія, поєднання творчого пошуку духовного дослідження з бажанням і вмінням втілити задумане через реальний звуковий образ, повноцінний розвиток початкової смислової ідеї в масштабах композиції.

Імпровізація як світогляд і процес художнього мислення та творчості передбачає знання філософських і психолого-педагогічних основ навчання імпровізаційного творчості в джазі, враховуючи індивідуально-психологічні особливості студента, рівні професійної підготовленості, здатності до спонтанного виконавства, швидкісні режими мислення і прогнозування вільного імпровізаційного процесу, духовного стану, медитації та перевертлення [4].

Особливу значущість для формування вмінь і навичок імпровізації та інтерпретації джазових стандартів набуває відчуття ігрового часу та його організації в процесі виконання. Психологія ігрового часу, його умовність, як зазначають вчені, співіснування одночасно минулого, сьогодення і майбутнього в процесі руху сприяють створенню тимчасового поля, його енергетики.

Висновки. Отже, у статті розглянуто зміст навчання джазової імпровізації, виявлено особливості інтерпретації джазових стандартів. На основі цілісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів викладено визначення змісту навчання джазової імпровізації вокалістів музичної естради та висвітлено освітню модель, що включає три підсистеми: теоретико-аналітична, художньо-виконавська, організаційно-дидактична діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова А.Б. Совершенствование профессиональной подготовки эстрадного исполнителя (вокалиста) на современном этапе: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.02. Белгородск. ин-т искусств и культуры. Москва, 2013. 192 с.
2. Казанцева Л.П. Понятие исполнительской интерпретации. *Музыкальное содержание: наука и педагогика*. Уфа: РИЦ УГАИ, 2004. С. 149–156.
3. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації. Факти, роздуми, перспективи. Київ: Грамота, 2003. 215 с.
4. Кривуля О.М. Філософія: навч. посіб. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. 592 с.
5. Крицький В. Музично-виконавська інтерпретація: педагогічні проблеми музично-виконавської підготовки: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2009. 158 с.
6. Мен Мен. Формування музично-імпровізаційних умінь у майбутніх учителів музики України та Китаю: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 — «Теорія і методика музичного навчання». Київ, 2013. 289 с.
7. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навч. посіб. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 248 с.
8. Хижко О.В. Формування навичок естрадно-джазового музикування у студентів музичних училищ: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 — «Теорія і методика музичного навчання». Київ, 2009. 231 с.
9. Brye J. Interpretation of Jazz Band Literature. URL: <http://www.timusic.net/wp-content/uploads/jazz+artikulation.pdf>
10. Levinson J. Jazz Vocal Interpretation: a philosophical analysis. *JAAC*. 2012, *special issue 'Song'*. 23 p.
11. Stoloff B. Vocal Improvisation (Techniques scat). New York: Gerard and Sarzin Publishing Co., 1972. 130 p.

REFERENCES

1. Arutiunova, A. (2013). Sovershenstvovanie professionalnoi podgotovki estradnogo ispolnitelia (vokalista) na sovremennom etape [Improving the Professional Training of a Pop Performer (vocalist) at the Present Stage]. Candidate's thesis, Moscow, 192 (in Russian).
2. Kazantseva, L. (2004). Poniatie ispolnitelskoi interpretatsii [The Concept of Performing Interpretation]. *Muzykalnoie sodержanie: nauka i pedagogika*, 149–156 (in Russian).
3. Kremen, V. (2003). Osvita i nauka Ukrainy: shliakhy modernizatsii. Fakty, rozdumy, perspektivy [Education and Science of Ukraine: ways of modernization. Facts, reflections, prospects]. Kyiv: Hramota (in Ukrainian).
4. Kryvulia, O. (2010). Filosofiia [Philosophy]. Navchalnyi posibnyk, Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University (in Ukrainian).
5. Krytskyi, V. (2009). Muzychno-vykonavska interpretatsiia: pedahohichni problemy muzychno-vykonavskoi pidhotovky [Musical and Performing Interpretation: pedagogical problems of musical and performing training]. Nizhyn: Nizhyn Mykola Gogol State University (in Ukrainian).
6. Men Men. (2013). Formuvannia muzychno-improvizatsiinykh umin u mayibutnix uchyteliv muzyky Ukrainy ta Kytaiu [The Forming of Musical and Improvisational Skills of the Future Teachers of Music of Ukraine and China]. Candidate's thesis, Kyiv (in Ukrainian).
7. Oleksiuk, O. (2012). Muzychna pedahohika [Music Pedagogy]. Navch. posib., Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University (in Ukrainian).
8. Khyzhko, O. (2009). Formuvannia navychok estradno-dzhazovoho muzykuvannia u studentiv muzychnykh uchylshch [Development of Skills of Pop and Jazz Music-making among Students of Music Schools]. Candidate's thesis, Kyiv (in Ukrainian).
9. Brye, J. Interpretation of Jazz Band Literature. (in English). <http://www.timusic.net/wp-content/uploads/jazz+artikulation.pdf> (in English).
10. Levinson, J. (2012). Jazz Vocal Interpretation: a philosophical analysis. *JAAC*, *special issue 'Song'*, 23 (in English).
11. Stoloff, B. (1972). Vocal Improvisation (Techniques scat). New York: Gerard and Sarzin Publishing Co., 130 (in English).

Стаття надійшла до редакції 30.08.2021.

Прийнято до друку 01.10.2021.